

Rekviem a kávéházzól

Irodalom a márványasztalon

Egy kulcs a Dunában

A színészek virágvasárnapja

A Szent István körüti Luxor kávéházat, amely egykor az irodalmi élet találkozóhelye volt — még a „nagy magányos” Szomory Dezső is látogatta —, a jövő év elején lezárják és teljesen átépítve nyílik meg, mint bisztró. Az V. kerületi Vendéglátóipari Vállalat szerint olyan lesz, mint a Gresham. Ezzel elbúcsúzhatunk az utolsó előtti pesti kávéháztól is. Vannak ugyan még egyes „üzemegységek”, amelyek cégérükben használják a „kávéház” megjelölést is — mint az Abbázia, a Dunapark, a Múzeum —, de ezek inkább éttermek, ahol mellékesen feketét is kiszolgálnak.

A New York regénye

Budapesten már csak egy kávéház őrzi régi patináját, a New York, azaz Hungária, amelyet egy éve bezártak. Az építetők gondosan ügyelnek arra, hogy a műemlék jellegű kávéházban minden úgy maradjon, ahogyan építették és ahogyan a bezárás napján volt. Azt, hogy itt tatarozás vagy átépítés folyik, csak a felirat jelzi és a poros függönyök, amelyek elrejtik az utcai járókelők elől az üres kávéházat.

1892 tavaszán még üres telek állott az egykori New York palota, ma a Lapkiadó Vállalat székháza helyén. Két évvel később megnyílt a kávéház, mennyezetén Magyar-Manheimer és Eisenhut Ferenc freskóival. (Most az előjelek szerint a kávéház tatarozása is tovább fog tartani két évnél.) A megnyitás napján Molnár Ferenc és társai hajnalban kimentek a Duna partjára és vízbe dobták a kávéház kulcsait, hogy soha ne zárhassák be, éjjel-nappal a művészvilág szolgálatára álljon. (Lehet, hogy a mai tatarozók is ezt csinálták és kulcs híján nem tudnak hozzálátni az átépítéshez?)

1894-ben nyílt meg a New York Kávéház. Abban az évben a statisztika szerint 500 kávéház működött Budapesten. E hatalmas szám azonban már a század első évtizedeiben megcsappant és a mellékutcai, sok kis kávéház helyett hatalmas, világvárosi színvonalú kávéházak születtek.

A pesti kávéházak közül a legpatinásabb a Pilvax, amely a régi név alatt ma is megvan. Ebben a kávéházban — mint ismeretes — született a márciusi ifjak 12 pontja, de már a XX. század első éveiben is csak a márványtábla hirdette a múlt forradalmi hagyományait, a kávéházban belvárosi agastyánok ültek kapucinerük mel-

és esténként megjelent az intendáns báró Podmaniczky Frigyes is. Virágvasárnapra ide jöttek fel a vidéki színészek az ország minden részéből, mert itt folyt a színészbörze, innen szerződötték a vidéki Rómeókat és Júliákat.

A Fehér Hattyú a Kerepesi út elején, a régi Nemzeti Színházzal szemben volt. A Pannoniának egy ideig nagy konkurrenciát jelentett a Múzeum körüti Fiume kávéház is, de a törzsvendégek lassan visszazállingóztak a Pannoniában.

Néhány évvel később nyílt meg a Balaton, amelynek tulajdonosa a Pannonia volt főpincére, Tihanyi volt. Szomszédságában nyitott a Mátyás Király, de nemsokára lebontották az ódon, egyemeletes bérházzal együtt, amelyben műkö-

ház a szabadlábban levő betörők törzshelye volt. Városszerte ismerték a Váci utcai Korona kávéházat, a régi Városháza mögötti Török Császár-t, az egykori Sin téren (mai Kálvin tér) a Garami és Báthory kávéházakat (utóbbinak Bajor Gizi édesapja, Bayer Marcell volt a tulajdonosa), a városházával szembeni Három Nyolcas-t, a Hajó és Sütő utca sarkán volt Szerb kávéházat és a többieket.

A második világháború előttiek közül Budán három kávéház forrt össze a magyar irodalomtörténettel: a Hadik — Karinthy, Kosztolányi, Somlyó Zoltán és társaságuk törzskávéháza —, a Seifert, ahol Szabó Dezső tanyázott és az óbudai Bródy, amelyben Krúdy Gyula mulatozott.

A pesti részen alig tudjuk felsorolni azt a rengeteg kávéházat, amely a század első évtizedeiben működött. A körúton volt többek között a Pátria (ma ugyanilyen néven eszpresszó és étterem van a helyén), vele szemben a mai Halló büfé helyén a Király kávéház, az Oktogonon az Abbázia és a szomszédos Kovács, majd a Savoy és másik sarkon az Oktogon, a Jókai téren József Attila törzskávéháza, a Japán és vele szemben a Palermo (Balázs kávéház), az egykori Teréz (ma Lenin) körúton a Westend, a Terminus, az Edison, a mai Bajcsy-Zsilinszky úton a Seeman, ahová a sakkozók jártak. (Illegális kommunisták találkozóhelye is volt ez — egy-egy sakkparti ürügyén), a volt Erzsébet körúton a Wesselényi utca sarkán működött Nagy Lajosnak és társaságának kedvenc kávéháza, a Bucsinzky (ma Háztartási Bolt van a helyén), volt kávéháza a Royal-nak is.

A NEW YORK (HUNGÁRIA) A SZAZADFORDULÓN

Posztópapucsban szolgált fel

lett és a pincér, aki maga is matuzsálemi korú volt, posztópapucsban szolgált fel, hogy ne zavarja a vendégek ebéd utáni sziesztáját.

A József Attila utcában, a volt Kereskedelmi Bank székházában működött a Kávéforrás, amelynek törzsvendégei közé tartozott többek között Abrányi Kornél, Ágay Adolf, Dóczi Lajos, Kaas Ivor és egy asztalosmester: Csepreghy Ferenc, a Sárga csikó és a Piros bugyelláris című népszínművek írója.

Az egykori Újvásártéren, a mai Engels téren is volt egy kávéház, a Kioszk, amelyet egy Reich nevű kávé, Thaisz rendőrfőkapitány sógora bérelt.

Már a múlt században is megvolt az írók, újságírók, színészek New York-ja, a Kerepesi úti (mai Rákóczi úti) Pannonia kávéház, amelynek törzsközönsége a szomszédos Nemzeti Színház férfitagjaiból állt. Itt tanyázott többek között Újházy Ede, Vízváry Gyula, Halmi Ferenc, Nagy Imre, Egressy Gábor, Latabár, Szigligeti Ede, Paulay Ede, a későbbiek közül Gyenes László, Fenyvesi Emil

dött. Amikor felépült az új bérpalota, újból megnyílt a Mátyás Király. Ugyancsak az akkori Kerepesi úton működött az Orient kávéház, majd 1894-ben Wassermann Jónás új kávéházat nyitott Emke céggel, amely mint eszpresszó és étterem, ma is fennáll.

Záróra-hosszabbítás

választás miatt

Voltak kávéházak a mai Tanács körúton, az egykori pesti Országúton is, ezek közül a legismertebb a Herein és az Orczy volt. Az Orczy működött legtovább a mai Madách téren, itt született a múlt század nevezetes bohózata, a Kalábriaszparti. A Dob utca és az Országút sarkán is volt kávéház, a Kaffee Szegedin, amely minden este 7 órakor bezárt, záróra-hosszabbítás csak egyetlen egyszer fordult elő, a Jókai—Gorove képviselőválasztáskor.

A Síp utcai Pospischill kávé-

Ötszáz helyett

legalább egy!

Az Andrássy útnak (ma Népköztársaság útja) a Liget felé eső részén volt a Múcsarnok és a Fészek kávéház, de nem szabad megfeledkeznünk az Operaházzal szemben volt a Drechsler—Upor kávéházzal, vagy a Rákóczi úti Ostendéről sem, ahonnan a Rajkózenekar elindult a világhír felé, a József körüti kávéházakról, a Spolarichról, a Barossról, a nyomdászok kávéházáról, a Miénkről, a Bodórról, a Deákról, a Hazámról, vagy a Valériáról. A Szent István körúton a Víg színház, majd később Viktória Kávéház helyén ma a Tejvendéglő működik és a Csáky (ma Hegedűs Gyula) utca sarkán volt a Club kávéház, amely arról lett nevezetes, hogy az ébredők a fehérterror alatt bombamerényletet követtek el benne. Ma a Víg matróz étterem működik a helyén.

Egy vendéglátóipari szakember szerint a kávéház intézménye éppúgy a múlté, mint az omnibusz. Ma gyorsabb az élettempó, mások az igények és ezért nem fizetődik ki az egykori kávéházak fenntartása.

Anélkül, hogy közgazdasági fejtegetésbe kezdenénk, csak egy szerényebb megjegyzésünk van. Bécsben is gyorsabb lett élet tempója, de azért működnek kávéházak és azok tulajdonosai is bizonyára megtalálják számításukat. Ötszáz helyett mi megelégednénk öt pesti kávéházzal, vagy legalább egyvel — a Hungária kávéház megnyitásával.

De lehetőleg úgy, hogy ne a jövő század regénye legyen!

ZSADÁNYI OSZKÁR